

Міністерство освіти і науки України

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 7

Рівне – 2016

Міністерство освіти і науки України

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 7

Засновано у 2013 році

Рівне – 2016

**Ministry of Education and Science of Ukraine
Rivne State University of the Humanities**

**PSYCHOLOGY:
REALITY AND PERSPECTIVES**

Compilation of scientific papers

Issue 7

Founded in 2013

Rivne – 2016

ISSN 2518-7503
УДК 159.9+316.6
П 86

Психологія: реальність і перспективи: збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 7 / упоряд.: Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова; ред. кол. : Р. В. Павелків, В. І. Безлюдна, Н. В. Корчакова. – Рівне : РДГУ, 2016. – 249 с.

Збірник наукових праць «Психологія: реальність і перспективи» включено до Переліку наукових фахових видань України з психології
(на підставі Рішення Атестаційної колегії МОН України від 29 вересня 2016 р.
та Наказу Міністерства освіти і науки України від 07.10.2016 р., № 1222)

Свідоцтво про державну реєстрацію: Серія КВ № 18713-7513 Р

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем психології. Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Заступник головного редактора:

Безлюдна Валентина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Відповідальний секретар:

Корчакова Наталія Вікторівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ РАДИ:

Максименко Сергій Дмитрович – академік-секретар відділення психології, вікової фізіології дефектології НАПН України, дійсний член НАПН України, директор Інституту психології імені Г. С. Костюка.

Левовицький Тадеуш – доктор гуманістичних наук, професор відділення педагогіки і психології професійно-технічної освіти, ректор Вищої педагогічної школи, м. Варшава (Республіка Польща).

Ягієло Ярослав – доктор хабілітований, професор Академії імені Яна Длугоша, м Ченстохова (Республіка Польща).

Шугаєва Людмила Михайлівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету.

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психолого-педагогічних дисциплін, ректор Національного університету «Острозька академія».

5. Emelin V.A. Psihologicheskie posledstviya razvitija informacionnyh tehnologij / V.A. Emelin, E.I. Rasskazova, A.Sh. Thostov. Nacional'nyj psihologicheskij zhurnal. №1(7), 2012. S. 81-87.
6. Losik G.V. Virtual'naja real'nost' kak novyj vitok po L.S. Vygotskomu v filogeneze chelovecheskogo myshlenija obrazami / G.V. Losik. // Materialy IV Mezhdunarodnoj nauchnoj konferencii L.S. Vygotskij i sovremennaja kul'turno-istoricheskaja psihologija: problemy razvitija lichnosti v izmenchivom mire Gomei', 28-29 oktjabrja 2010. S. 320-326.
7. Trahtengerc Je.A. Informacionnye tehnologii formirovanija upravlencheskih reshenij v processe manipulirovanija obshhestvennym mneniem / Je.A. Trahtengerc // Informacionnye tehnologii. Prilozhenie k zhurnalu. №5 2011, S. 2-32.
8. Losik G. Virtual Reality, Computer Helmet: a New Coil in Development of Human Image Thinking / Proceedings of the 14 International Congress of Psychology. July 22-24, 2008. Berlin, Germany.

Резюме. У статті аналізуються різні підходи до вивчення інформаційних технологій, а також розглядається вплив інформаційних технологій на психологічне здоров'я людини. Показана хибність позиції психологів вважати інформаційні технології плодом технічної революції. Пропонується концепція: інформаційні технології є плід техногенного витка подальшого розвитку психіки людини в онтогенезі.

Ключові слова: інформаційні технології, свідомість, кібернетика, носій інформації, дані, зміст, психологічне здоров'я.

Summary. The article analyzes the different approaches to the study of information technology and examines the impact of information technology on the psychological health of the person. The author presents a comparative analysis of the concepts: the meaning, information, psychological health. It describes the transformation that may occur as a result of the technological development of society (the fall of the authority of teachers and knowledge fall authority of parents to children, increased aggression and impatience user of information technology, instant retrieval of information).

It demonstrated the usefulness and the negative impact of virtual reality systems to life and human activities. A lemma is suggested according to which informational technologies are considered to be a qualified circuit of further human conscience development. The lemma regards the appearing of text analysis computer systems as a qualified circuit of a person's verbal-logical thinking while virtual reality systems are regarded as a qualified circuit of his image-based thinking. Considered lemma enables us to see progress in this next stage of development of the human psyche, the genesis of his brain, this time in the form of technogenesis psyche. In view of this concept possible prediction of new pathological phenomena disharmony and antagonism figurative and verbal sphere of the psyche, leaving the teenager from the material being in the perfect dream, this time virtual.

Key words: human conscience development, verbal-logical thinking, image-based thinking, informational technologies, text analysis computer systems, virtual reality systems, psychological health

УДК 159.922.86-056.49:[378.147:159.9-051]

Г.О. ЛУЦИК

ЗАГАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ В КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ У ВНЗ

У статті проаналізовано основні підходи до визначення девіантної поведінки та її проявів у підлітковому віці, розкрито актуальність взаємодії майбутніх психологів з девіантами. Доведено, що якість навчання у вузі впливає на успішність виконання професійних функцій майбутніми психологами у роботі з підлітками девіантної поведінки.

Ключові слова: девіація, девіантна поведінка підлітків, підготовка майбутніх психологів.

Постановка проблеми. Суспільно-економічні та політичні процеси, що проходять в Україні, відобразилися на всіх сферах суспільного життя, суттєво змінили свідомість та світогляд українців. Непроста ситуація у країні стала підґрунтям руйнування стереотипів та цінностей, зокрема спостерігається тенденція до зниження рівня вихованості молодого покоління, поширення негативних явищ, занепад моралі, відчуження від соціальних інститутів, які займаються вихованням молоді, зростанням злочинності, особливо серед підлітків.

Важливим постає питання вивчення деструктивних форм поведінки підлітків, які призводять до деградації особистості, здійснюють шкідливий вплив на здоров'я дітей, стають перепоною у процесі соціалізації та здійсненні навчально-виховного процесу в закладах освіти. Означені тенденції визначають потребу у розробці та застосуванні нових напрямків та методів соціально-педагогічної роботи, з метою профілактики та подолання девіантної поведінки підлітків, враховуючи вимоги сьогодення, можливість переходу від жорстких методів перевиховання до особистісно-орієнтованої співпраці з дітьми.

Проблема вивчення девіантної поведінки та шляхів її попередження є актуальною, оскільки така поведінка перешкоджає соціалізації особистості, її становленню та формуванню, розвитку громадянської самосвідомості. Девіантні форми поведінки стрімко поширюються та набувають особливих рис, тому інтерес до їх вивчення зростає як з боку фахівців, так і суспільства загалом.

Однією з важливих умов модернізації освітньої галузі в Україні є підготовка педагогічних і науково-педагогічних працівників, їх професійне самовдосконалення. Разом з тим, слід відзначити відсутність у вищих навчальних закладах системи підготовки майбутніх психологів до роботи в інтернатних закладах, фахівців для роботи з підлітками девіантної поведінки у притулках, кімнатах тимчасового перебування, центрах соціальної, психологічної реабілітації.

Розвиток і самовдосконалення студента та формування готовності до виконання професійних функцій є одним з ключових завдань у системі підготовки майбутніх фахівців у вищому навчальному закладі. Саме під час навчання у вузі відбувається освоєння обраної професії, ознайомлення з основними напрямками діяльності психолога. Від якості освіти значною мірою залежить ефективність подальшої трудової діяльності молодого працівника.

Мета статті полягає в аналізі теоретичних підходів до визначення девіантної поведінки підлітків в контексті підготовки майбутніх психологів у ВНЗ.

Стан дослідження проблеми. Сутність девіантної поведінки можна розглядати під певних кутом, залежно від галузі знань, яка висвітлює вказану проблему. Феномен девіантної поведінки як багатоаспектне явище є предметом дослідження багатьох наук: філософії, соціології, психології, педагогіки та медицини. Кожна галузь наукового знання вузькоспеціалізовано, різновекторно та, навіть, іноді суперечливо підходить до тлумачення девіантної поведінки та чинників, які її викликають.

Проблема підготовки майбутніх психологів до роботи з девіантними підлітками, її різні аспекти привертала увагу багатьох дослідників: психологічну специфіку правопорушень неповнолітніх (С.А. Белічева, В.В. Ковальов), профілактику девіантної поведінки неповнолітніх (І.В. Козубовська, Т.Є. Колесіна, І.І. Парфенович, Г.О. Пономаренко). Проблеми практичної підготовки до педагогічної діяльності, зокрема до роботи з важковиховуваними, присвячені роботи О.О. Абдулліної, Л.В.-В. Венланде, Г.А. Магомедова, М.О. Малькової, А.Ю. Мальцева, В.М. Оржеховської, В.О. Сластьоніна, М.Н. Фіцули.

Результати теоретичного дослідження. З метою якісного виконання професійних обов'язків майбутнім фахівцям-психологам потрібно володіти теоретичними знаннями та практичними навичками взаємодії з девіантами, вмінням ефективно використовувати інноваційні методи та форми роботи з девіантними підлітками з метою цілеспрямованого впливу на процес їх ресоціалізації.

У структурі готовності майбутніх психологів до роботи з девіантними ми виділяємо мотиваційно-ціннісний, інтелектуальний, емоційно-регулятивний, поведінковий, рефлексивний компоненти. Інтелектуальний компонент включає засвоєння когнітивного досвіду на рівні обізнаності із проблемою, розуміння сутності та специфіки питання, наявність конкретних знань, які визначають основні напрямки роботи майбутнього психолога. Тому актуальним постає питання ознайомлення з теоретичними підходами до сутності девіантної поведінки.

На сьогоднішній день не існує єдиної теорії девіантної поведінки, проте накопичені глибокі знання з цього питання у різних наукових дисциплінах. В рамках філософських поглядів на сутність девіантної поведінки вона розглядається як системне соціальне явище, яке детерміноване історичним розвитком суспільства.

У «Філософському енциклопедичному словнику» поведінкою визначається процес зміни станів певної речі або істоти, що відповідає їхній внутрішній природі як цілому. Важливим чинником детермінації поведінки людини є її усвідомлення, яке корелює зі складною системою цілей, мотивів, настанов, внутрішніх смислів, свідомих та неусвідомлюваних прагнень та понять. Поведінка людини визначається не лише свідомою регуляцією суб'єкта, але і взаємодією із зовнішніми чинниками, які в сукупності формують неповторну цілісність поведінкових дій. Значний вплив на характер поведінки людини мають моральні норми, цінності та інтенції самого суб'єкта [6, с. 490-491]. Тому, ми можемо припустити, що з цієї позиції девіантною поведінка буде визначатися у тому випадку, коли волевиявлення активності суб'єкта не буде узгоджуватися із цінностями та моральними критеріями суспільного розвитку на конкретному історичному етапі.

Згідно біологічних теорій вчинення девіантних дій зумовлене наявними медико-біологічними проблемами індивіда. Зокрема, представники цього підходу пояснюють відхилення від загальноприйнятих способів поведінки індивіда своєрідною анатомічною будовою організму, зайвими хромосомами в організмі людини, психічними чи поведінковими розладами, які за медичними критеріями можна класифікувати як хвороби (Ч. Ломброзо, У. Шелдон, К. Лоренц, У. Пірс та інші).

На соціальному рівні девіантна поведінка трактується як одна з форм відносин між суспільством та особистістю. Тому, цілком логічним є припущення, що позбутися девіантної поведінки у суспільстві практично неможливо. В цьому ракурсі девіантна поведінка розглядається як цілком нормальна і корисна для останнього, оскільки стимулює прогресивні зміни соціальних норм та життєдіяльності людини.

Соціологи розкривають сутність девіантної поведінки через поняття аномії, розрив між цілями суспільства та схвалюваними засобами їх досягнення, конфлікту між субкультурою та панівними культурами суспільства (Е. Дюркгейм, Р. Мертон, Т. Селлін, М. Міллер, Е. Сатерленд та ін.).

Однією з умов життєдіяльності певної соціальної системи є її здатність підтримувати стан рівноваги. Основним механізмом, який може підтримувати такий стан є норми суспільства, що визначають порядок його функціонування та взаємовідносин між членами. Соціальні норми є багатогранні та регламентують різні сторони життя певної спільноти. Вони окреслюють бажане поле дій, які прийняті в тому чи іншому суспільстві в певний період історичного розвитку.

Соціальні норми можна визначити як явище групової свідомості, оскільки, таким чином, група схвалює або засуджує конкретний тип поведінки, оптимальні умови буття для кожного її члена, формуючи саме суспільство за визначеним зразком. Прийняті норми суспільства обмежують індивідуальність окремих його членів, розвиваючи конформізм. Внаслідок такого стану окремі особистості часто висловлюють свою незгоду, протест проти соціальних норм.

Отже, можна припустити, що у суспільстві виникає поведінка, яка суперечить прийнятим нормам та критеріям, тобто виникає стан порушення рівноваги. Якщо порушення носить прогресивний характер, спрямоване на зміну застарілих норм поведінки, то суспільство змінюється в плані просування до більш вигідних умов існування. Проте, якщо в основі недотримання соціальних норм лежить конфлікт цінностей, інтересів, розходження потреб, деформації способів їх задоволення, помилки у вихованні або ж життєві негаразди тоді виникає так звана девіантна поведінка особистості.

Подібний підхід до сутності девіантної поведінки є дещо проблематичним, оскільки не дає вичерпної відповіді на запитання про те, які норми є прийнятними для більшості, якою частиною суспільства вони підтримуються та яким чином визначаються обов'язковими, ким прийняті і звідки походять. З огляду на це, можна стверджувати, що частина норм з певних моральних чи етичних позицій сприймається більшою частиною суспільства. Проте, не потрібно ідеалізувати правила поведінки як обов'язкові норми. Адже одне і те ж правило взаємодії із соціумом можна кваліфікувати як позитивне в окремих випадках та негативне у інших.

Проблема девіантної поведінки досліджується також у різних галузях психологічної науки. Психологи розглядають вказану проблему з погляду наявного конфлікту між індивідом та суспільством, неможливістю самоактуалізації, наявністю комплексів чи незадоволених потреб, неадекватними реакціями на стимули довкілля або ж як наслідок наслідків подібних форм поведінки (З. Фрейд, Е. Еріксон, Е. Фромм, А. Маслоу, К. Роджерс, Г. Олпорт, А. Адлер, К. Хорні, А. Бандура, Б. Скіннер, О. Змановська, Н. Максимова та інші).

Девіантна поведінка як наслідок конфлікту між свідомим та підсвідомим, тобто між зовнішнім та внутрішнім простежується у концепції З.Фрейда, який вважав, що у психічних процесах вирішальну роль завжди відіграє підсвідоме «воно». Підсвідоме пов'язане із зовнішнім світом і не підкорюється ніяким закономірностям, воно постійно перебуває у конфліктних стосунках із «Я», яке змінилося під впливом зовнішнього світу. Слідуючи міркуванням З. Фрейда девіантна поведінка виникає тоді, коли конфлікт між свідомим та підсвідомим досягає апогею, що породжує протест та деструктивні форми взаємодії із соціальним оточенням [7].

Трактування сутності девіантної поведінки ми знаходимо і у працях К. Роджерса, який пояснював сутність досліджуваного феномену викривленими уявленнями особистості про себе, тобто внутрішнім конфліктом між потребою у самореалізації та зовнішніми оцінками інших [4].

Е. Фромм розглядав проблему девіантної спрямованості особистості як наслідок гіпертрофованої свободи від соціальних детермінант, що спричинила ігнорування особистістю факту суспільної відповідальності та неминуче відчуження від соціуму. Таким чином, він пояснював свободу особистості як джерело девіантної поведінки, як умову прояву індивідуальності, що суперечить прийнятим правилам поведінки у суспільстві. Другою причиною формування егоїстичної, деструктивної, тобто девіантної особистості Е. Фромм називав незадоволення ряду екзистенційних потреб [8].

Цікавими є ідеї Г. Олпорта щодо сутності девіантної поведінки, який розглядав її як типовий приклад поведінки індивіда з недорозвиненими рисами, такими як самоаналіз, самоконтроль, гармонійні соціальні відносини. Взаємодія такої особистості з суспільством характеризується тривожністю, ірраціональністю, відсутністю почуття гумору [3].

Сучасний психолог Н.Ю. Максимова пов'язує виникнення девіантної поведінки з тривалим незадоволенням життєво важливих потреб особистості, які призводять до активізації психологічних механізмів захисту та утворення особистісних характеристик, що утворюють викривлене відображення реальності. Наслідком таких новоутворень стає поведінка особистості, яка з одного боку задовольняє потреби індивіда, а з другого суперечить вимогам суспільства [2].

Педагогічна наука основний акцент у дослідженні девіантної поведінки робить на вивченні середовища навчання та виховання дитини, методів та форм виховання та перевиховання, намагаючись пояснити її основні детермінанти (І. Бех, Ю. Клейберг, В. Оржеховська, Т. Федорченко та інші).

Ю. Клейберг досліджуючи сутність девіантної поведінки аналізує її у культурно – дозвіллевій діяльності. Аналізуючи основні підходи до сутності досліджуваного феномена він називає його як специфічний спосіб зміни соціальних норм та очікувань за допомогою демонстрації особистістю ціннісного ставлення до них. Для зміни соціальних норм використовуються прийоми самовираження такі як сленг, символіка, мода, манера, вчинки [1].

Т.Є. Федорченко робить висновок про те, що девіантна поведінка є наслідком духовних проблем, які пов'язані із внутрішньоособистісними конфліктами та неадекватними психічними захистами або ж шкідливими звичками [5].

Узагальнюючи підходи до розкриття змісту феномену «девіантна поведінка» можемо зробити наступні висновки:

1) девіантна поведінка являє собою систему дій та вчинків, які періодично повторюються і стають способом життя індивіда;

- 2) такі дії та вчинки відрізняються від загальноприйнятих норм та правил, а тому порушують ustalений спосіб життя в суспільстві;
- 3) девіантна поведінка є наслідком дезадаптації особистості до вимог соціального середовища;
- 4) порушуючи стан рівноваги девіантні вчинки дестабілізують суспільні процеси;
- 5) характер девіантних вчинків обумовлений особистісними характеристиками індивіда, які мають підґрунтям як біологічні, так і соціальні детермінанти;
- 6) девіантні дії та вчинки є одним із способів прояву індивідуальності;
- 7) сутність девіантних дій та вчинків визначається культурними та історичними факторами розвитку суспільства;
- 8) ступінь прояву девіантної поведінки обумовлений низкою соціальних, психологічних та педагогічних факторів;
- 9) девіантна поведінка проявляється у незбалансованих процесах соціалізації індивіда, нездатності до контролю над власною поведінкою.

На наш погляд, девіантна поведінка є комплексним явищем, тому його слід аналізувати враховуючи різні сторони описаного феномену. Таким чином, підводячи підсумок теоретичного дослідження сутності девіантної поведінки ми визначаємо, що це система дій та вчинків, які періодично повторюються індивідом та суперечать загальноновизнаним соціальним правилам та зразкам, обумовлені комплексом взаємопов'язаних соціальних, психологічних та педагогічних чинників і призводять до порушення внутрішньої рівноваги людини.

Отже, ми можемо припустити, що девіантна поведінка завдає шкоди не лише суспільству, але й порушує узгодженість бажань, потреб та можливостей індивіда, призводить до його деградації та десоціалізації.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. В процесі підготовки майбутніх фахівців – психологів актуальними постають дві змістовні лінії навчання: теоретична підготовка та практична спеціалізація в межах обраної професії. Теоретична підготовка майбутніх психологів до роботи з девіантними підлітками сприяє обізнаності студентів з проблемами девіантів та шляхів її розв'язання.

Проте, як засвідчив аналіз навчальних планів ВНЗ, які готують майбутніх психологів, відсутні спеціальні предмети, які повною мірою дають уявлення студентам про досліджувану проблему, недостатньою є кількість навчальних годин, відведених на спеціальну підготовку фахівців з питань девіантної поведінки, неузгодженість методичних рекомендацій щодо організації навчально-виховної та профілактичної роботи з девіантами.

Способи усунення вказаних недоліків ми вбачаємо у розробці інтерактивних лекцій, тренінгових програм, роботі проблемних груп, які б дозволили майбутнім психологам розширити уявлення про сутність і особливості девіантної поведінки підлітків та методи роботи з ними. Окреслені позиції становлять перспективу подальших досліджень вказаної проблеми.

Список використаних джерел

1. Клейберг Ю.А. Девиантология: Хрестоматия [Текст] / Ю.А. Клейберг – СПб.: Речь, 2007. – 411 с.
2. Максимова Н.Ю. Психология девіантної поведінки [Текст]: навч. посібник / Н.Ю. Максимова. – К.: Либідь, 2011. – 520 с.
3. Олпорт Г. Становление личности: Избранные труды. [Текст] / Г. Олпорт – М.: Смысл, 2002. – 462 с.
4. Роджерс К. Взгляд на психотерапию. Становление человека. [Текст] / К. Роджерс. – М.: Прогресс, 1994. – 233 с.
5. Федорченко Т.Є. Профілактика девіантної поведінки школярів в умовах соціокультурного середовища: соціально-педагогічний аспект: монографія [Текст] / Т.Є. Федорченко. – 2009. – 487 с.
6. Філософський енциклопедичний словник. [Текст] – К.: Абрис, 2002. – 742 с.
7. Фрейд З. Введение в психоанализ [Текст] / З. Фрейд. – Азбука-Классика. Non-Fiction, 2015. – 480 с.
8. Фромм Э. Гуманистический психоанализ [Текст] / Сост. и общая редакция В.М. Лейбина. – СПб.: Питер, 2002 – 544 с.

References

1. Kleyberh Yu.A. Devyantolohyya: Khrestomatyya [Tekst] / Yu.A. Kleyberh – SPb.: Rech', 2007. – 411 s.
2. Maksymova N.Ju. Psyhologija deviantnoi' povedinky [Tekst]: navch. posibnyk / N.Ju. Maksymova. – K.: Lybid', 2011. – 520 s.
3. Olport G. Stanovlenie lichnosti: Izbrannye trudy. [Tekst] / G. Olport – M.: Smysl, 2002. – 462 s.
4. Rodzhers K. Vzgljad na psihoterapiju. Stanovlenie cheloveka. [Tekst] / K. Rodzhers. – M.: Progress, 1994. – 233 s.
5. Fedorchenko T.Je. Profilaktyka deviantnoi' povedinky shkoljariv v umovah sociokul'turnogo seredovyshha: social'no-pedagogichnyj aspekt: monografija [Tekst] / T.Je. Fedorchenko. – 2009. – 487 s.
6. Filosofov's'kyj encyklopedychnyj slovnyk. [Tekst] – K.: Abrys, 2002. – 742 s.
7. Frejd Z. Vvedenie v psihoanaliz [Tekst] / Z. Frejd. – Azbuka-Klassika. Non-Fiction, 2015. – 480 s.
8. Fromm Je. Gumanisticheskij psihoanaliz [Tekst] / Sost. i obshhaja redakcija V.M. Lejbina. – SPb.: Piter, 2002 – 544 s.

Резюме. В статье проанализированы основные подходы к определению девиантного поведения и его проявлений в подростковом возрасте, раскрыты актуальность взаимодействия будущих психологов с девиантами.

Доказано, что качество обучения в вузе влияет на успешность выполнения профессиональных функций будущих психологов в работе с подростками девиантного поведения.

Ключевые слова: девиация, девиантное поведение подростков, подготовка будущих психологов.

Summary. The problem of studying deviant behaviour and ways of its prevention is significant and important today due to the fact that such behaviour prevents the socialization of personality, its formation and development of civic consciousness. The development and self-improvement of a student and forming the willingness to perform professional functions is one of the key tasks in a system of training of future specialists in the university, because it is during studying in the university the acquisition of the chosen profession happens, so as acquaintance with the basic directions of the psychologist's practice. The efficiency of the following professional experience of the young specialist depends on the quality of education. A phenomenon of deviant behaviour as a multi-aspect one gets in scope of the research of various studies, such as philosophy, sociology, psychology, pedagogy and medicine. Every subject of the scientific knowledge comes to defining deviant behaviour and the factors responsible for it in highly specialized, multidirectional and sometimes contradictable way.

In the scope of the philosophic views on the entity of deviant behaviour it is considered to be a social phenomenon, determined by the historical development of the society. According to the biological theories the commission of the deviant actions is caused by the medical-biological problems of the individual. On the social level deviant behaviour is interpreted as one of the forms of relations between society and an individual. Psychologists examine the issue of the deviant behaviour from the point of view of present conflict between an individual and society, impossibility of self-actualization, present complexes or unfulfilled needs, inadequate reactions on environmental stimuli or as consequences of learning the similar forms of behaviour. Studying the deviant behaviour pedagogy makes the main emphasis on examining the environment of education and upbringing of the child, methods and forms of education and re-education in an attempt to explain its main determinants. As can be seen from the above, the theoretical education of the future psychologists for working with deviant teenagers cultivates the competency of students towards the problems of the deviants and the ways of their solution.

Key words: deviation, deviant behaviour of the teenagers, education of the future psychologists

УДК 159.613.4

О.П. ЛЯЦ

ЮНАЦЬКИЙ ВІК ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ

У статті розглядається проблема вивчення емоційного інтелекту в ранньому юнацькому віці. Розглянуто особливості емоційного інтелекту в закордонній і вітчизняній психології. Зосереджено увагу на значенні емоційного інтелекту в юнацькому віці. Проведено порівняльний аналіз існуючих досліджень з проблеми емоційного інтелекту юнаків та юнок. Робиться акцент на гендерних детермінантах емоційної сфери юнаків. Встановлено відмінності в емоційній спрямованості інтелекту: у юнаків вищий внутрішньоособистісний інтелект, у юнок вищим є міжособистісний інтелект. Відповідно за загальним рівнем емоційного інтелекту відмінностей не виявлено. Також встановлено, що в студентів в основному виражений середній рівень емоційного інтелекту.

Ключові слова: емоційний інтелект, особистість, молодь, міжособистісні відносини, управління емоціями.

Постановка проблеми. Період юності як фаза переходу від залежного дитинства до самостійної дорослості, є одним із найважливіших вікових етапів формування і становлення особистості. Юнацький вік по-своєму особливий, важливий та певною мірою вирішальний період у житті людини. Завдання, що стоять перед молоддю у цей час, пов'язані з розвитком особистісної рефлексії й самосвідомості, професійним становленням, з гострою потребою у спілкуванні й глибоких емоційно-насичених міжособистісних стосунках (дружні, любовні взаємини). Тому, розвиток та становлення особистості в юнацькому віці великою мірою визначаються успішністю у сфері міжособистісного спілкування. Одним з чинників, що сприяє встановленню та підтримці глибоких та довірливих стосунків є емоційний інтелект.

Останнім часом проблематика емоційного інтелекту стала досить поширеною серед досліджень українських та зарубіжних науковців. Проте, не зважаючи на це, багато поставлених питань залишаються відкритими. Зокрема, це стосується особливостей емоційного інтелекту в юнацькому віці.

Мета статті полягає в теоретичному та експериментальному дослідженні особливостей емоційного інтелекту осіб юнацького віку.

Результати теоретичного дослідження. Термін «емоційний інтелект» з'явився з припущення про те, що окрім когнітивного інтелекту існують інші фактори, що позначаються на успішності особистості, досягненні поставлених цілей. Американський психолог Е. Торндайк був одним із перших, хто виокремив емоційний інтелект, коли досліджував соціальний інтелект. Авторами терміну «емоційний інтелект» є Д. Майер та П. Саловей [8].

З М І С Т

<i>Передмова</i>	3
Павелків Р.В. Теоретичний аналіз концептуальних підходів дослідження проблеми рефлексії у філософській та психологічній науці.....	4
Андрушко Я.С., Михаць О.І. Особливості взаємозв'язку екзистенційних потенцій особистості військовослужбовців на основі кореляційного аналізу.....	10
Артемова О.І. Розвиток вербальної креативності студентів-психологів в процесі професійної підготовки.....	13
Бабак К.В. Психологічна служба ВНЗ як засіб психологічного супроводу професійного розвитку студентів.....	18
Бабій М.Ф. Генезис невербальних проявів обману у неповнолітніх.....	22
Безлюдная В.И. Психологическая коррекция отклонений в системе межличностного взаимодействия детей дошкольного возраста.....	25
Безушко С.А. Психологічний аналіз уявлень про самореалізацію сучасної молодої жінки:гендерний аспект.....	29
Білоус Р.М., Охріменко В.О. Психологічні особливості життєвої перспективи юнаків.....	33
Бойко-Бузиль Ю.Ю. До сутності категорії професійного становлення особистості.....	37
Большакова А.М. Об'єктивні та суб'єктивні показники особистісного потенціалу.....	40
Борисова А.О. Соціальні аксіоми у структурі картини світу студентів-іноземців.....	43
Бужинська С.М., Кондрацька Л.В. Вплив позитивного мислення на збереження психологічного здоров'я майбутніх педагогів.....	47
Главінська О.Д. Сучасні аспекти психології становлення особистісної суверенності.....	51
Демчук О.О. Автентичність як невід'ємна якість майбутнього психолога.....	55
Демянюк О.Б. Уявлення про сім'ю як компонент образу світу особистості.....	57
Дергач М.А. Співзалежні любовні стосунки в старшому юнацькому віці.....	60
Дмитріюк Н.С. Ефект батьківської депривації як негативний чинник психічного розвитку дітей раннього віку.....	65
Дуркалевич І.В. Специфіка віртуального спілкування у заробітчанських сім'ях.....	69
Івашкевич Е.Е. Психологічні особливості здійснення фахівцем синхронного перекладу.....	74
Івашкевич Е.З. Аспекти соціального інтелекту педагога.....	77
Івашкевич І.В. Специфіка професійної діяльності юриста та структура його професійної компетентності.....	81
Іщук О.В. Імплементация ідей організаційної психології на сучасних підприємствах.....	85
Колупасва Т.Є. Готовність майбутнього вчителя початкових класів до застосування сучасних педагогічних технологій як наукова проблема.....	90
Компанович М.С. Психосоматичний підхід у трактуванні серцево-судинних захворювань у підлітковому віці.....	93
Корчакова Н.В. Розвиток емпатійної моралі в українських підлітків.....	98
Коць М.О., Онопченко І.В. Психологічні особливості прояву інтернет-адикцій у студентському середовищі.....	105
Крижановська З.Ю., Сичак О.О. Самореалізація особистості після виходу на пенсію, як спосіб її самовиповнення.....	109
Крюкова Л.В. Особливості взаємозв'язку емоційної сфери та процесів адаптації у першокласників.....	112
Кулаков Р.С. Психологічні особливості становлення та розвитку професійних інтересів та професійної спрямованості старшокласників.....	116
Кулакова Л.М. Особливості розвитку самосвідомості молодшого школяра в умовах навчальної діяльності.....	120
Курячий С.В. Динаміка рівня психофізичної підготовленості студентів.....	124
Лосик Г.В. Информационные технологии и их влияние на психологическое здоровье человека в онтогенезе.....	127
Луцик Г.О. Загальні підходи до розуміння девіантної поведінки підлітків в контексті підготовки майбутніх психологів у ВНЗ.....	133
Лящ О.П. Юнацький вік як фактор розвитку емоційного інтелекту.....	137
Маланьїна Т.М. Співвідношення когнітивного інсайту та Я-відмежування.....	141
Маліновська Н.В. Навчально-мовленнєва діяльність старших дошкільників: мотиваційний компонент.....	145
Мухалчук Н.О., Ivashkevych E.E. Psycholinguistic characteristics of visual narrative discourse.....	149
Нестерук-Володимирець О.В. Результати психодіагностичного дослідження мотиваційного та творчого компонентів внутрішньо-особистісного шару комунікативної культури старшокласника.....	152
Новік Л.О. Мотиваційні аспекти формування позитивного професійного іміджу у студентів-психологів.....	156
Осипчук О.П. Особливості розуміння молодшими школярами моральних категорій у навчально-виховному процесі.....	159
Перепелиця О.В. Формування індивідуального стилю педагогічної діяльності освітян.....	164
Піонтковська Д.В. Розвиток національних цінностей особистості як умова становлення національної ідентичності студентської молоді.....	168
Помилуйко В.Ю. Розвиток ключових компетентностей особистості у різних стадіях дорослості.....	172
Рибак В.А. Особливості процесу соціально психологічної адаптації першокурсників з особливими потребами.....	176

Романюк В.Л., Пилипака Ю.І. Реактивність та психічне здоров'я особистості.....	180
Рудь Г.В. Особливості саморефлексії тілесного потенціалу у юнацькому віці	185
Савенко Д.О. Структурна організація самосвідомості матері.....	190
Савуляк В.О. Релігійний досвід особистості як чинник розвитку її духовності.....	193
Северин А.В. Перцептивные действия подростков и способы их коррекции на основе восстановления звеньев модели перцептивного действия с предметом вариативной формы	197
Співак Д.В. Психологічний аналіз досліджень розвитку професійного образу «Я» у майбутніх фахівців допомагаючих професій.....	204
Співак Л.М. Вікова динаміка національної саморефлексії юнацтва за показником «рідна мова»	208
Ставицька О.Г. Прояви булінгу в сучасній школі.....	211
Ставицький Г.А. Роль іноземної мови за професійним спрямуванням у фаховій підготовці студентів.....	214
Хомич І.С. Моральні уявлення молодших школярів.....	218
Хупавцева Н.О. Вплив стресу на організм людини та шляхи його подолання	222
Шестопап І.А. Особливості особистісного розвитку жінок зрілого віку у руслі професійної самореалізації.....	225
Шпак М.М. Теоретико-методичні аспекти розвитку емоційного інтелекту молодших школярів у процесі соціально-психологічного тренінгу.....	229
Шпак С.Г. Особливості виникнення стресу у дітей молодшого шкільного віку.....	234
Яцюк Н.О. Проблема моральної рефлексії у сучасній психології	238
<i>Відомості про авторів</i>	243

Наукове видання

ПСИХОЛОГІЯ: РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ

Збірник наукових праць

Випуск 7

Упорядники:

проф. Павелків Р. В., проф. Корчакова Н. В.

Науково-бібліографічне редагування:

наукова бібліотека РДГУ

П-86 **Психологія: реальність і перспективи:** зб. наук. пр. Вип. 7 / упоряд.: Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова ; ред. кол. : Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова, В. І. Безлюдна. – Рівне : РДГУ, 2016. – 249 с.

УДК 159.9+316.6